

Kızıl Kırğın'ın Kadınları

MARGUVA

ŞERBANU BEYSENOVA

Kazak
Edebiyatı

 BENGÜ

Kazakistan Cumhuriyeti
Mədəna Əşkənəti

ÇEVİREN
CEMİLE KINACI

Roman

Beysenova Şerbanu

Marguva

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=69499951

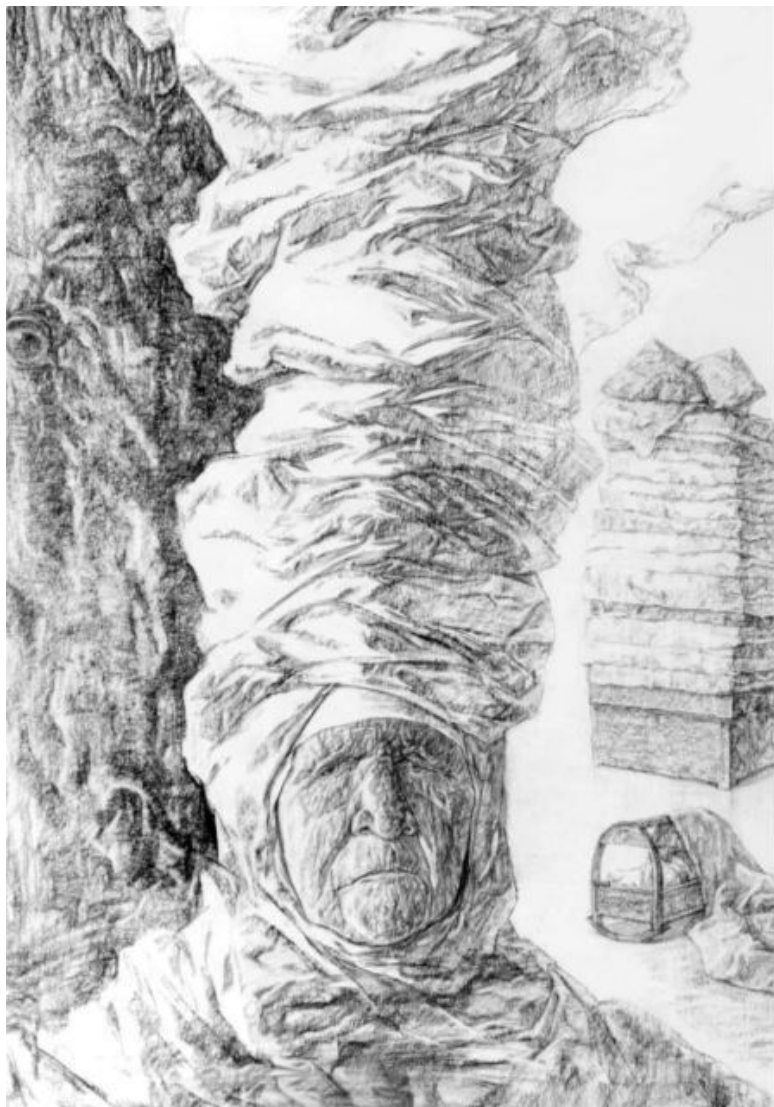
Kızıl Kırgın'ın Kadınları. Marguva :

ISBN 978-625-99795-5-7

Содержание

Takdim	7
Takdim	10
Çevirenin Ön Sözü	13
MARGUVA	17
Marhuma 1	17
1	23
2	39
3	53
4	57
Конец ознакомительного фрагмента.	61

Şerbanu Beysenova
Kızıl Kırgın'ın
Kadınları. Marguva

Kızıl Kırgın kurbanları anısına...

Takdim

Abzal SAPARBEKULI

Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi

Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in her alanda belirlediği kalkınma stratejileri doğrultusunda Türk Dünyası'nın incisi olarak Kazakistan Cumhuriyeti her geçen gün biraz daha gelişiyor. Kazakistan, bir yandan çağdaş dünyaya ayak uydururken, öte yandan millî ve manevî değerlerine sahip çıkarak "Ebedî El" mefkûresini gerçekleştirme yolunda adım adım ilerliyor. Bu yolda ilerlerken, kültür ve sanat, özellikle de bu alanın temel taşı olan edebiyat önem verilen alanlardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Bu doğrultuda edebiyatın imkânlarından faydalanarak millî duygu ve düşünce ufkunu genişletmek millî amaçlarımız arasında geliyor.

1991'den bu yana Türkiye ve Kazakistan arasındaki siyasî gelişmeye bağlı olarak kültürel ilişkiler de hızla gelişmekte. Kültürel ilişkiler kapsamında edebî ilişkiler çok özel bir yere sahip. İki halkın önemli edebiyatçılarıyla ilgili karşılıklı olarak yapılan toplantılar ve karşılıklı eser basımı edebî ilişkilerin gelişmesine büyük katkı sağlamakta. Özellikle son birkaç yıl içinde gerek Kazak edebiyatının abidevî şahsiyetlerinin

eserlerinin Türkiye Türkçesine kazandırılması gerekse Türk edebiyatından, az sayıda da olsa, eserlerin Kazakçaya çevrilmesi Kazakistan ve Türkiye arasındaki edebî ilişkilerin gelişmesini hızlandırdı.

Edebiyat aracılığıyla iki ülke halkının birbirini daha yakından tanıyarak edebiyatın dostluk ve kardeşlik zemini üzerinde kurduğu ilişkiler, hiç şüphe yok ki, en güçlü ve kopmaz bağlardır. Bu anlayışla Kazakistan Ankara Büyükelçiliği olarak edebî alandaki faaliyetleri de desteklemeyi halkımıza ve devletimize karşı millî bir sorumluluk olarak görüyoruz.

İki ülkenin edebî ilişkilerine katkı sağlayan bir çalışma da Kazak yazar Şerbanu Beysenova'nın eserlerinin Türkiye Türkçesine kazandırılmasıdır. Şerbanu Beysenova özellikle kadın temalı eserleri ile öne çıkan bir yazardır. Onun tarihte yaşamış kahraman Türk kadınlarını işleyen *Bozok Güzeli* ve *Süzge Hanım* gibi eserleri sevilerek okunmaktadır.

Şerbanu Beysenova'nın *Marguva* romanı ise Kazak tarihinin çok önemli bir kesitini ele alan sürükleyici bir romandır. Stalin devrinin kızıl kırgınında pek çok Kazak aydını ya sürgün edilmiş ya da suçsuz yere öldürülmüştür. Öldürülen ya da sürgün edilenlerin arkasında ise acılı eşler, baba hasreti çeken çocuklar kalmıştır. Şerbanu Beysenova bu romanda bize Stalin'in Kızıl Kırgın'ından nasibini alan Kazak bir akademisyenin geride kalan eşi ve çocuklarının dramını gözler önüne sermiştir. Kazak tarihinin bu çetin dönemi, Şerbanu Beysenova elinde duygu yüklü bir romana dönüşmüştür. Roman gerçek hayatta yaşanmış

bir olaydan esinlenerek kurgulanmıştır.

Türkiye’de Kazak edebiyatı ile ilgili önemli bilimsel çalışmalara imza atan, Kazak edebiyatından yaptığı çevirilerle Kazak edebiyatının Türkiye’de tanıtılmasına büyük emeği geçen Doç. Dr. Cemile Kınacı tarafından Türkiye Türkçesine kazandırılan *Marguva* romanı sayesinde Türk okuyucu, Kızıl Kırgın yıllarına yakından şahitlik edecek. Türk kardeşlerimiz, *Marguva* çevirisi aracılığıyla Kazak kardeşlerinin tarihte yaşadıkları dramı daha yakından gözlemleyebilecek, Kazak kardeşlerinin dertlerine ortak olacak diye düşünüyorum.

Değerli yazar şerbanu Beysenova’yı bu güzel eserinin Türkiye’de yayımlanmasından dolayı kutluyorum. Kendisine sağlık ve esenlik içinde geçecek başarılı nice yıllar diliyorum. Kazak tarihinin etin yıllarına ışık tutan *Marguva* romanını Türkiye Türkçesine çevirerek kökleri bir olan Kazak-Türk halkının edebî ilişkilerinin gelişmesine yine önemli bir katkı sağlayan Doç. Dr. Cemile Kınacı’yı da gönülden tebrik ediyorum. Kitabın yayınlanmasına destek veren Avrasya Yazarlar Birliği Genel Başkanı ve Bengü Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Dr. Yakup Ömeroğlu’na milletimiz ve devletimiz adına şükran duygularımı arz ediyorum. Romanın Türk okuyucu tarafından beğeniyle okunmasını temenni ediyorum.

Takdim

Dr. Yakup ÖMEROĞLU

Avrasya Yazarlar Birliği Genel Başkanı

Avrasya Yazarlar Birliği, kurulduğu ilk günden bu yana kardeş Kazakistan ile sıkı edebî ilişkiler geliştirdi. Kazakistan ile birlikte yürüttüğümüz faaliyetlerde hem biz Kazak kardeşlerimize gönülden destek verirken hem de Kazak kardeşlerimizin yürekten desteğini her zaman gördük ve görmeye devam ediyoruz.

Avrasya Yazarlar Birliği olarak Türk ve Kazak edebiyatçılarıyla ilgili karşılıklı olarak yapılan toplantılara memnuniyetle destek veriyoruz. Bunun yanı sıra Bengü Yayınları aracılığıyla Kazak edebiyatının birbirinden güzel edebî eserlerini Türk okuyucuya sunmaktan da büyük memnuniyet duyuyoruz. Ayrıca, Kazak edebiyatı hakkında yapılan bilimsel çalışmaların Türk okuruna sunulmasında da Bengü Yayınları her zaman destek vermektedir. Özellikle son birkaç yıl içinde gerek Avrasya Yazarlar Birliği olarak gerekse Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği ortaklığı ile Kazak edebiyatından pek çok hikâye seçkisi, roman ve şiir kitapları yayımladık. şu anda Bengü Yayınları kataloğuna bakıldığında, Kazak Edebiyatı serisinden

çıkan kitap sayımızın kırka yaklaştığı görülecektir. Bu, hem Türk edebiyatı hem de Kazak Edebiyatı açısından büyük bir zenginliktir. Kazak edebiyatından yapılan çeviri ve bilimsel çalışmalar ne kadar artarsa Türk halkı Kazak edebiyatından o kadar çok haberdar olacak ve iki ülke arasındaki edebî ilişkileri bu yolla giderek geliştirecektir.

Kazak edebiyatı serimizde daha önce *Ulpan* ve *Kazak Edebiyatında Kadın Meselesi* gibi özellikle kadın konusuna odaklanan eserler yayımladık. Bu seriye Şerbanu Beysenova'nın üç değerli kitabı ile devam etmekten büyük mutluluk duyuyoruz. Şerbanu Beysenova'nın eserlerine bakıldığında, onun özellikle kadın konusuna odaklandığı görülüyor. Tarihte yaşamış kahraman Türk kadın tipini *Bozok Güzeli* ve *Süzge Hanım* eserlerinde görmek mümkün. *Marguva* romanı ise yakın geçmişe ışık tutuyor. *Marguva*, Stalin döneminde yaşanan Kızıl Kırgın yıllarını gözler önüne seriyor. Kızıl Kırgın döneminin sadece sürgüne gönderilen ya da suçsuz yere öldürülen Kazak aydınlarının hayatlarını mahvetmediğini, aynı zamanda geride kalan gözü yaşlı eşlerin, babasız kalan çocukların da dünyalarını kararttığını *Marguva* romanı aracılığıyla görüyoruz. Dönemin can acıtan tarihî gerçekleri değerli yazar Şerbanu Beysenova kaleminden trajik bir romana dönüşmüş. Bengü Yayınları olarak Kazak Edebiyatı serimiz içerisinde değerli yazar Şerbanu Beysenova'nın eserlerini yayımlamaktan büyük bir mutluluk duyuyoruz. Üç güzel eserinin Türkiye Türkçesine kazandırılmasından dolayı değerli Kazak yazar Şerbanu

Beysenova'yı içtenlikle kutluyoruz.

Daha önce Kazak edebiyatı ile ilgili yaptığı bilimsel çalışmaları ve roman çevirilerini yayımladığımız Doç. Dr. Cemile Kınacı'nın elinizdeki *Marguva* çevirisi ile bu defa Stalin devrinin Kızıl Kırgın yıllarına yolculuk yapacaksınız. Türk okuyucunun *Marguva*'yı beğenerek okuyacağını ümit ediyorum.

Yaptığı çalışmalarla Türk-Kazak edebî ilişkilerinin perçinlenmesine katkı sağlayan Doç. Dr. Cemile Kınacı'yı gönülden kutluyorum. Kitabın yayımlanmasına destek veren Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekulı'na teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca kitabı yayına hazırlayan yazar Sayın Malik Otarbayev'e de teşekkür ediyorum. Türk-Kazak edebî ilişkilerinin artarak devam etmesini içtenlikle diliyorum.

Çevirenin Ön Sözü

Sovyet devrinde Stalin dönemine dair çok şey duymuş ya da okumuşuzdur. Özellikle Stalin'in 1920'li ve 1930'lu yılların sonunda yaptığı aydın kırımları hafızalara kazınmıştır. Hatta o çetin günlerde suçsuz yere hayatlarından olan pek çok Türk aydını ancak günümüzde aklanmış ve vicdanlarda hak ettikleri gerçek yerleri bulmaya başlamıştır. O boranlı dönemde “halk düşmanı” suçlamasıyla kurşuna dizilip öldürülenler, Sibiryaya sürgüne gönderilip suçlu kamplarının zor şartlarına dayanamayıp sürgünde yaşamını yitirenler, sürgünden dönmeyi başarsa bile geçirdikleri çetin yılların sonunda çaresiz hastalıklara tutulup hayatını kaybedenler...

Sovyet ülkesinde Stalinli yıllarda ve daha sonrasında “halk düşmanı” damgasının dışında tarihe silinmez bir damga daha vurulmuştu. Bu damga “halk düşmanının ailesi” damgasıydı. Nasıl ki “halk düşmanı” damgasını silmek mümkün değilse “halk düşmanının ailesi” damgası da silinmesi imkânsız bir damgaydı. Bizler genelde Stalin devrinde “halk düşmanı” olanların hayat hikâyelerini duyduk, okuduk. Onların dramlarına şahitlik ettik. Oysa bir de “halk düşmanı”ndan geriye kalan bir eş ve çocuklar vardı. İşte onların dramı bize pek yansımadı. Değerli yazar Şerbanu Beysenova'nın *Marguva* romanını okuduğumda bu sebeple çok etkilendim. Roman bir “halk düşmanı”nın geride kalan ailesine ve onların bu damga ile hayatta kalma

mücadelesine adanmıştı.

Eserlerinde özellikle kadın konusuna odaklanan değerli yazar Şerbanu Beysenova romanın konusunu gerçek hayattan almıştı. Yazar, Stalin devrinde tutuklanan akademisyen Muhamedcan Karatayev'in ve onun geride bıraktığı eşi Marhuma'nın hayat hikâyesinden esinlenmiş ve bu güzel romanı yazmıştı. Romanda başarılı bir akademisyen olma yolunda ilerlemekteyken Stalin devrinde "halk düşmanı" olarak tutuklanan Mukan Kaptagayev'in Sibiry'a da sürgüne gönderilmesi ve "halk düşmanının ailesi" damgasıyla geride kalan eşi Marguva'nın çocuklarıyla birlikte hayatta kalma mücadelesi anlatılıyordu. Marguva'nın ve çocuklarının hayatta kalma mücadelesini okuduğumda, o dönemde Sovyet sisteminin Sovyet iktidarını korumak bahanesiyle yalnızca "halk düşmanları"na savaş açmadığını, kendi halkına, kadınlarına, çocuklarına, bizzat insanlık değerlerine savaş açtığını gördüm.

Marguva'nın hayatta kalma mücadelesi, bütün zorluklara göğüs gerişi, her türlü çileye rağmen dimdik ayakta duruşu ona karşı bende hayranlık uyandırdı. Her türlü olumsuzluğa rağmen hem kocasını yaşatmak hem çocuklarını iyi birer evlat olarak yetiştirmek için mücadele veriyordu. O, "halk düşmanının hanımı" damgasıyla bütün hayatı alt üst olmasına rağmen ailesinin dağılmasına asla izin vermedi. Kocasının yokluğunda aile reisliğini üstlenip dimdik ayakta durarak yuvasını anaç bir kuş misali korudu.

Bundan önce çevirdiğim *Ulpan* ve *Benim Adım Koca*

romanlarında olduğu gibi yine romanın kahramanı Marguva'ya olan duygusal bağlılığım nedeniyle eseri çevirme işine giriştim. Stalin döneminin zulmünü, Sovyet yönetiminin zorbalığını gerçek hayattan esinlenerek kaleme alınan *Marguva* romanı aracılığıyla Türk okuyucu da okusun, bilsin istedim. Daha önce *Ulpan'ı* ve *Benim Adım Koca'yı* severek okuyan Türk okuyucunun *Marguva'yı* da beğeneceğini umuyorum.

Değerli yazar şerbanu Beysenova'yı bu güzel eserinin Türkiye Türkçesinde yayımlanmasından dolayı kutluyorum. Kendisine esenlikler içinde ve yepyeni güzel eserler kaleme alacağı uzun bir ömür diliyorum.

Her zaman olduğu gibi *Marguva'da* yine pek çok kişinin desteği ve yardımıyla yayımlandı. Bu vesileyle *Marguva* çevirimi yayımlayarak beni onurlandıran Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekuli'na, Bengü Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Yakup Ömeroğlu'na sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Bu eserle tanışmama vesile olan, çevirmem konusunda beni destekleyen, çeviriyi yayına hazırlayan, Kazak edebiyatı ile ilgili çalışmalarım da desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen yazar Sayın Malik Otarbayev'e ayrıca teşekkür ederim. *Marguva* çevirim için kapak resmini ve iç kapak resmini çizen değerli ressam dostlarım Janibek Nurbekuli'na ve Bey-bit Asemkul'a sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Hiç şüphesiz ki eserleri çevirime anlam kattı.

Son olarak daima sırtımı yasladığım dağ olan kıymetli aileme, sevgi ve ilgileriyle beni destekleyerek yeni eserler üretmeme

vesile olan anneme, babama ve kardeşlerime sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Türk-Kazak dostluğu ebedî olsun!

16 Aralık 2018-Ankara

MARGUVA

Marhuma ¹

“... Marhuma diyerek bu gün övünüyorum,
Bu övünç ömür boyu sürecek.
‘Canım kurban’ dememenin imkânı yok,
Kazak’ın haysiyetli iyi insanlarına!

Taşımış ateş kaygısını sarı bozkırın,
Saklamış kötülüklerden dilek şarkısını.
Aşkın ak tuğunu yere düşürmeyen,
Kazak’ımın kızına kurban olayım!”

Abdilda Tajibayev

“Uyan, Marguva, uyan!”

Yumuşacık okşayan bir ses uzaklardan gelerek ona
ulaşıyormuş gibi...

“Uyan, uyan!”

---

¹ Marhuma, akademisyen âlim, tenkitçi Muhamedcan Karatayev’in yetmiş yaşına kadar evlilik sürdürdüğü sevgili eşidir. Kovuşturma ve sürgünlerin yaşandığı en çetin dönemde Sibirya’nın uzak köşelerine sürgüne gönderilen kocasının ardından giden, onun çilesine ortak olarak kader yoldaşlığı yapan sadık yâridir. Bu eserde kahramanların adları edebî esere uygun olması açısından Marguva ve Mukan olarak değiştirilmiştir (yazarın notu).

Marguva bu esnada gerçek ile düşün, belki de, bilinmeyen iki dünyanın sınırında yığın yığın bulutlar ile sis birbirine karışmışçasına dumanlı bir dünyada yatıyormuş gibiydi. Bedenine bir hafiflik, bir belirsizlik hükmediyormuşçasına kendini kuşlar gibi özgür ve huzurlu hissediyordu. Tıpkı kanatlı bir kuşmuşçasına birden havalanıp uçacak gibiydi. Kalça kemiğine taş batmış gibi gece boyunca bir o yana bir bu yana döndüğü için o, şu anda döşeğini hissetmiyordu. Göğüs kısmının ağrıyarak devamlı sızlaması da geçmiş gibiydi, kendisi tamamen iyileşmiş benziyordu. İyileşme sürecindeki bir hastanın ağır basan uyku hali içerisindeydi. Bütün gece gözleri kapanmayan o, böyle derin bir uykuya nasıl olmuştu da yatmıştı. Uyuyuverse ah! Uyuyuverse... Uykunun ağır bastığı bu puslu dünyadan aşağıya doğru kayıp gidiyor, kayıp gidiyor... Önü taştan karanlık bir mağara... Zuv-uv, zuv-uv-uv...

“Uyan, uyan deyince uyan, uyan!” diyerek deminki yumuşacık ses yine tekrarlandı. Marguva kendini kapkaranlık bir uçurumdan çıkıp yeniden uçup geliyormuş gibi hissetti. Aydınlık, aydınlık, işte, ışık göründü ah! Dipsiz bir uçurumdan güçlkle çıkıyormuş gibiydi.

Son zamanlarda onun hastalığı artmışa benziyordu. Bunu kendisi de fark ediyordu. Öyle olmasına rağmen tamamen yatağa düşmüş de değildi. Hiç kimseye yük olmadan, kendi ihtiyaçlarını kendisinin karşılayabilmesine şükrediyordu. Böyle olsa da dermanınin günden güne azalıp delik bir kovadan dökülen kum gibi akıp gitmekte olduğu açık idi. “Evet, her şeye kadir olan

Tanrım, bana da kulum diyorsan eğer, hiç kimseye rezil rüsva etmeden, elim ayağım tutarken ele eteğe düşürmeden canımı al. Dert azabını çektirme. Yatağa düşürüp etlerimi çürütmeden ak ölüme atlanmayı nasip et.” diyerek yatıp kalkıp yalvarıyordu.

Marguva'nın az yaşadım diye kahırlanacak bir durumu yoktu. Bahtlı zamanları çok az yaşadım derse o da şükürsüzlük olurdu. Alnına yazılanlara boyun eğerek “geçmişe salavat” diyordu. Tanrı'nın nasip ettiği iyi ve kötü her şey için kanaat ediyordu. O acıyı, tatlıyı, tuzluyu, lezzetliyi, velhasılkelam hayattaki her tadı da tatmıştı. Hepsi de Allah'ın işiydi. Sadece iyilikleri ver, kötülükleri bana gösterme diye nasıl diyebilir ki... O, daima sonucun hayırlı olmasını diledi. Dileği ak olduktan sonra, Tanrı'nın merhamet gösterdiğini nice defa kendi gözleriyle görmüştü.

Sadece son zamanlarda gönlünde bir yerlerde pişmanlığa, acıya benzer anlayamadığı değişik bir his peyda olmuştu. Bu his yüreğinin en derinini zaman zaman sızlatıp duruyordu. Bu sebeple huzursuz oluyordu. Böyle ne olduğu belirsiz bir ağrının düğüm düğüm olarak göğsüne gelip sıkıştırması onu zorluyordu. Bazen de sızlayıp sızlayıp sonra dağılıyordu. Şimdi de uzun süre devam ederek ona çok acı çektirmeye başlamıştı. Acı çekiyordu ah, acı çekiyordu yüreği. Onu bu kadar kederlendiren, göğsünü sızlatarak sancıtan ne olmuştu? Bunu düşünerek kendi kendine dertlendi. Sırlarını açacağı, dertlerini paylaşacağı bir yaşıtı da kalmamış gibiydi. Kime gidip derdini dökecekti? Bu yüzden dermanı kuruyup destek bulamadığı için yorgun düşmüş gibiydi.

Bu yaşına kadarki geçmişte gördüğü az sayıdaki güzel günlerini gönül süzgecinden geçirerek her bir şeyi hatırlayıp huzurla gülümsüyordu. Torunlarının çıkardığı oyunlarla azıcık da olsa kendini oyalıyordu. Fakat bu göğsündeki düğümün çözüleceği yoktu. Hatta daha da artıyor muydu ne? İhtiyarlık çağında derd olup yüreğinde düğümlenen bu neyin kederi, neyin sıkıntısı idi acaba? Neye yormak lazımdı, bu neyin işaretiydi? Bunu tam olarak kestiremiyordu. Tek bildiği, Tanrı kötü şeyi nasip etmesin. Sadece sonu mutlaka iyilik olsun!

Marguva neleri görmemişti ki... Kaderi onu nerelere sürükledi. Artık hiçbir şey için pişmanlık duymaya gerek yok diye düşünüyordu. Yoksa hâlâ da gönlünün derinliklerinde herhangi bir pişmanlığı, yerine getirmediği bir görevi kaldı mı acaba? Bütün gece göğsünü sızlatan bu, ne olduğu bilinmeyen, şüpheli hastalık artarak onu halsizleştirip bitkin düşürüyordu.

Gece boyunca bir yandan öksürükten boğularak bir yandan derin düşüncelere dalarak uykusu kaçan Marguva, daha yeni tan atarken rahatlayıp gözleri kapanmıştı. Öyle ki derin bir boşluğa kayıp gidiyordu. Bir güç karanlık dipsiz bir uçuruma onu hızla çekiyor gibiydi. O, düşüncelerinde bu güce ne kadar çok direnip ondan kurtulmaya çalışsa da kımıldayacak bile dermanı yoktu. Parmağını dahi kımıldatamıyordu. Parmağı bir yana, kirpiklerinin her biri sanki kalıba dökülmüş demir gibi ağırlaşmıştı. Kaldırmak ne mümkündü. Nefesi kesiliyordu. Dipsiz derin karanlığa hızla kayıyordu, düşüyordu. Bu durum bitecek gibi görünmüyordu.

O, daha önceleri de sık sık böyle kâbuslar görürdü. Fakat çabucak uyanırdı. Bu defa uyanamıyordu, hızla düşüyordu.

“Uyan, kızım uyan!”

Ses daha sert çıkıyor gibiydi.

Gerçek ile düşün, belki de bilinmeyen iki dünya arasındaki arafta yatan Marguva deminki sesi açık, tam karşısında tekrar işitiyordu. Yumuşak bir avuç yüzünü bilindir bilinmez bir şekilde okşayıp geçmişti sanki. Deminki belli belirsiz dokunuştan kendisini çevreleyen kafesin sayısız ipi lime lime koparak bedeni kurtulup eli kolu hareket etmeye başlayıp gözünü zar zor açtı. Gözünü açtığı anda ışımaya başlayan puslu bir dünyanın içinde yüzüyor gibiydi. Gri duman gibi sisli perde arasından döşeğinin baş tarafında duran nur yüzünden merhameti dökülen ak sakallı ihtiyarın silueti gözüne ilişti. Bulanık bir şekilde belli belirsiz hayal ile gerçek arasında ışığıyordu. “Uyan, kızım, uyan!” İnsan mıydı, yoksa hayal mi? Marguva bunu ayırt edecek halde değildi. Ancak yüzü tanıdık gibiydi. Bu hayali yok etmek istemeyerek gözünü hızlıca kapatıverdi. Yüzü bu kadar merhametli, bu kadar içten ve şefkatle bakan kimdi acaba? Bir hatırlayabilse... Onu ne zaman, nerede görmüştü? Galiba bir yerde görmüş gibiydi. Hey Allahım! Nerede görmüştü? Nerede?

Nerede... Söylemek mümkün mü? Doksan yaşındaki ihtiyar kadını kim “Kızım” diyerek sever ki? İşte hatırlamaya başladı. Düşünde, evet, düşünde görmüştü... Marguva tekrar uykuya daldı.

“Uyan, Marguva, uyan! Gönlündeki şüpheden kurtulmak

istiyorsan uyan!”

Marguva'nın yaşlı düşüncesine şimşek gibi çakıp bir şey parlayarak geçip gitmiş gibiydi. Bu parlamayla birlikte vücudu elektrik çarpmışçasına etkilenip tir tir titremeye başlamıştı. Onun bedenine şimdi anlaşılamayan bir korku hâkim olmuştu. Döşeğinin etrafında birileri hareket ediyor gibiydi.

Uykusundan uyandığı aşikârdı. O, korku içinde bir süre hareketsiz yattı. Gözünü tekrar açtığında deminki puslu dünya dağılmış, odanın duvarları aydınlanmış, duvara asılan suretlerin silueti netleşip tan yeri süslenmeye başlamıştı. Ak sakalı beline kadar uzanan ihtiyarın hayali yok olmuştu. Marguva onu hafızasında saklamıştı, şimdi gerçekten tanıdı...

Gerçek ile düş arasındaki azaptan hali kalmamış, yüreği ağzına gelmişçesine hızlı hızlı çarpıp, nefes almak isteyip alamayarak sadece iskeleti kalmış başını kaldırıp döşeğinde diz çöküp uzun süre oturdu. Gövdesinden çıkıp gidecekmişçesine atan kalbinin sesi kesilinceye kadar kendine gelemedi. Duasını okuyup gönlünü sakinleştirdikten sonra yavaş yavaş kendine gelmeye başladı.

Demin yaydan fırlamış ok gibi beynini delip geçen neydi acaba? Ne olursa olsun, şimşeğin ateşi gibi gece karanlığını nasıl bir anda apaydınlık etmişti. Bu da onun ihtiyar düşüncelerini birdenbire silkindirip, harekete geçirmiş gibiydi. Nasırlaşmış düşüncelerinin en ince noktasına kadar parlak ışıkla aydınlanmış gibiydi. Geçmişte kalan her şeyi olması gerektiği yerlere yerleştirmiş benziyordu. İnsanın düşüncesi bu kadar geniş olur

mu? O, kırk katının içine her şey sığabiliyormuş meğer diye düşündü. O güne kadar iyi kötü başından geçirdiklerini, görüp bildiklerini en ince ayrıntısına kadar hatırlamaya başlamıştı. Zihninde geçmiş ve bu gün birbirine karışıp karmakarışık olmuştu. Eski zamanlarda geçmiş günlerin unutulmuş izleri geri dönüp onu yeniden bulmuş gibiydi.

Boz bulanık tan sırasında gerçek ile düşün arasında hayal gibi görünen ak sakallı ihtiyar bundan önce de düşününe girmişti ya işte. Bu düş ne zaman gördüğü bir düşü? Şimdi bunu düşünüyordu. Tanrım, o zamandan beri ömür nasıl geçmiş, deryaya ne sular akmış desenize... Hesapsız nice günleri geriye atmıştı bu zavallı. Gömleğinin önünden kopan bir düğme misali hafızasından nice zaman önce çıkıp giden düşündeki bu ihtiyarın apaçık dönüşü de ne demek oluyordu?

Bu düşü neden görmüştü? Neyin işaretiydi? İnşallah hayra alamettir.

1

Yanlış hatırlamıyorsa Marguva'nın bir müşelden² çıkıp buluş çağına erdiği dönemdi. Halkın yaylaya yeni göçtüğü sıralardı. Güneşin içleri ısıttığı, büyük küçük demeden herkesin mutluluktan uçtuğu bahar günleriydi. Etraf yemyeşil çimenle kaplanmıştı. İnsan ayağı, hayvan toynağı değmeyen yerler çiçeğe

---

² Müşel: On iki hayvanlı Türk takvimine göre her on iki yıllık devre bir müşel olarak adlandırılmaktadır.

durmuştu. Köyün genci yaşlısı keçe çadırını kurmuş, kısrakları bağlayıp kazanları kurarak neşe içindeydi. Kanı kaynayan genç Marguva'nın etrafına ilgisi bambaşkaydı. Mutluluğu sınır tanımıyordu. Dertsiz tasasız çağlarıydı elbette. Yaşlılarıyla kıra çıkıp çiçek topluyordu. Geziyordu. Yaylanın tadını sonuna kadar çıkarıyordu.

Bir gün düş gördü. Kırdaki her zamanki gibi kırmızı çiçekleri topluyordu. Bir çiçekten bir çiçeğe heveslenip uçup konan kelebek misali, yüreği coşkuyla atıp, koşturup duruyordu. Birdenbire önüne ak elbiseli, ak sakallı bir ihtiyar çıkıverdi. Koşturarak gelen bu kıızı uzaktan görmüş, özellikle kız ona yaklaşıp ona sevgiyle bakmış ve en sonunda da şimdi onu karşılamış gibiydi. Kız onun karşısına geldiğinde sımsıcak bir ses tonuyla kıza seslendi.

“Geldin mi kızım? Ben seni görmek için burada bekliyordum. Korkma, ben senin koruyucu iyeni. Senin baht yıldızın çok yüksek yavrucuğum. Çok yüksek, bunu iyi bil! Ona ulaşman da kolay olmayacak. Ama öyle olsa bile mutlaka ulaşacaksın. Bu uğurda hangi zorlukları görürsen gör iyilikten asla ümidini kesme. Allah sana sabır versin! Allah'ın yazdığına boyun eğ! Kiminle kara isen onunla ağarırısın...” dedi yumuşacık ve sımsıcak bir sesle. Onun alnına avuçlarını yaklaştırıp birazcık parmaklarının ucunu değdirerek belli belirsiz okşar gibiydi. Alnı bu yüzden ısınmaya başlamıştı.

Uyandığında düş olduğunu anladı. Gerçekten de alnının ısınıp yanmaya başladığını hissetti. Vücuduna değişik bir güç gelmiş

gibiydi. Bedenini muhteşem bir mutluluk kaplamıştı, huzur içinde uyandı. Baktığında tan yerinin çoktan ağardığını gördü. Tündikten³ içeri sızan güneşin altın alev gibi ışığı keregenin⁴ başını turuncu renge boyayıp türlü türlü serap belirliyordu. Pırıl pırıl gün ışığı döşegine vuruyordu. Gün ışığına doğru avuçlarını açıp gün ışığının altında bir süre keyifle yattı. Aklına şu demin gördüğü düşü geldi, yerinden sıçrayıp anlatmak için annesine koştu.

Onu sessizce dinleyen annesinin rengi değişmişti, bir kızarmış bir bozarmıştı. Annesinin bir süre ne yapacağını bilemeyip sessizce durakladığı dün gibi hâlâ Marguva'nın gözlerinin önündeydi.

Bir süre sonra “Yavrucuğum, gördüğün düş bir şeye işaret ediyor gibi. Şimdilik hiç kimseye anlatma. Düşler ustura gibi keskindirler, kim nasıl yorarsa öyle çıkar derler. Bu düşünüyü saygıdeğer, ağzı dualı bir kimseye hayırlı bir şekilde yorumlatalım.” diyerek endişe etmeye başlamıştı annesi. Yaylaya sıra sıra konan avulları dolaşp, molla arayp, bir süre bu işle meşgul olmuştu. Merhametli ana yüreği işte! Ana yüreği evladında, evladın yüreği sokaktadır denilen zamanlardı o zamanlar. Hele bir de annesinin böyle huzursuzlanmasına bunun bayılana kadar gülmesine ne dersin? Annesi avul avul gezip, ağzından Allah adı, elinden asası düşmediği söylenen hürmetli

---

³ Tündik: Keçe çadırın tepesinden güneşin girmesine ya da dumanın çıkmasına yarayan açık kısım.

⁴ Kerege: Keçe çadırın ahşaptan portatif iskeleti.

bir mollayı bulup, bir gün bunun kolundan tutup aceleyle o molların huzuruna götürüvermesin mi?

İhtiyar molla, annesinin arkasına saklanarak başını önüne eğen Marguva'nın yüzüne belli belirsiz bir göz atıp, tespihinin taşlarını şıkırdatıp, uzunca tespih çekti. Annesiyle kısa konuştu. Düşüne giren ak elbiseli, ak sakallı ihtiyara göre bu molla daha sert görünüşlüydü. Kaşı gözü kapalı olan yüzü Marguva'ya çok korkunç göründü. Üstelik kalın kaşlarının altından dik dik bakan keskin bakışları bedenini delip geçermişçesine, sırtı ter içinde kaldı. Çocuk da olsa, hoş olmayan bir şeyler duyacağını hisseder gibi heyecanlanıp kalbi hızla çarpmaya başladı. Oturduğu yerden kalkıp kaçmak istedi, ama omuzlarından tutan, ne olduğunu anlamadığı bir güç onun yerinden kalkmasına izin vermedi. Herhalde bu molların gücü olmalıydı.

Annesiyle başka konular hakkında konuşmaya başlayan molla bir an, bunların artık içinde buldukları ortama alıştıklarını düşünerek sözü bunların meselesine getirdi.

“Hanımefendi, kızının kutlu bir meleği varmış. O, düşte ak sakallı ihtiyar olarak görünmüş. Korkmasın! Yine görebilir. Ona insanın iyesi denir. O herkeste olur. Fakat göze görünmez. Sadece özel kişilere görünür. İyeyi tutmak kolay değildir. Temizliğine dikkat etsin. Ala ipten atlamasın⁵. İyeler alıngan olur. İyesini kızdırırsa iye onu çarpar. Çok vakit geçirmeden ilk dünürçüsüne çocuğunuzu verin. Bu düşün yorumu böyledir.

---

⁵ Ala ipten atlamak tabiri Kazaklarda birinin hakkı olana el uzatmak, birine saygısızlık yapmak gibi anlamlarda kullanılır.

Bahtı ve çileyi birlikte görecek. Alnına yazılan yazı bunu söylüyor. Neticesi hayırlı olacak. İyesine sadakatli olursa Tanrı onu korur...” diyerek sözünün sonunu yutup her söylediği sözü bir varsayımla bitirdi.

Annesinin sabrı tamamen tükenip daha da beter kaygılanmaya başladı. Mollaya saygıyla bakarak bunu okuyup üflemesini rica etmişti ya o zaman. Hey gidi sevgili annesi! Mollanın okuntulu su vermesi, annesinin o suyu uzunca bir süre ona içirmesi aklında kalmıştı. Onun faydası dokundu mu, dokunmadı mı? O tarafını sadece Allah bilir. Tam o sırada bunun kafasının içinde “İye dedikleri kim?”, “Kızı vermek de ne oluyor?” gibi deli sorular dönüp duruyordu. Demin işittiği sözleri tam olarak anlayamadığı aşikârdı. Mollanın söylediği bu sözler ona çok ağır gelmişti. Kesilmiş cezasının söylenmesi gibi, titreme içinde hareketlenmişti. Kalbi hızlı hızlı çarpıyordu, onu huzursuz eden bu yerden çabucak kaçmak için acele etmişti.

Eve gelir gelmez önceki yıl Orınbor’dan Ahmetsaki ağabeyinin getirdiği küçücük el aynasına odaklanıp uzun uzun bakmıştı. Eğer alnına yazılmış bir yazının olduğu doğruysa onu kendisi de görmek istiyordu. Fakat açık alnında hiçbir iz yoktu, bembeyazdı. Neresinde yazı vardı? Açık ak alınlı, hilal kaşlı, kahverengi gözlü sarışın kız aynadan masumca bakıyordu. Sarışın yüzünde hafif bir kırmızılık belirmişti. İnce dudaklarının arasından inci gibi parlayan dişleri göz alıyordu. Alnında hiçbir yazı bulamadığı için öfkelenen o, büyükler söylüyorlar işte diyerek meseleyi kapatmıştı.

Mollanın söyledikleri birkaç gün onu düşündürmüştü ama daha sonra aklının ucundan bile geçmez olmuştu. Hatta tamamen unutmuştu. Yalnızca annesinin huyunda değişiklik olmuştu. Annesi bunu gözünün önünden ayırmamayı alışkanlık haline getirmişti. Kıra çıkıp çiçek topladığı günler, yaylanın tadını çıkarmalar sona ermişti. Bir yere gitmek istese annesi onun yanında ya erkek ya da kız kardeşlerini de beraberinde gönderiyordu.

“Sen artık oyun çocuğu değilsin. Yetişkin oldun, orada burada gezme, evde otur.” diyerek evden dışarı adım attırmıyordu. Dikiş diktiriyordu, oya işletiyordu, dantel ördürüyordu. Neticede hangi iş olursa olsun annesinin buna verdiği görevler bir türlü bitmez olmuştu. Acaba önceden el işleri yapmadığı zamanlarda günlerini nasıl geçiriyordu? İşte, şimdi, bütün işlerin halledilmesi onun yardım etmesine bağılıymış gibiydi. Bu huzurlu günler de çok uzun sürmemişti.

Hemen o yaz ucube mollanın açık açık söyledikleri doğru çıktı. Baganalı yurdundan bir grup insan Tanrı'nın takdir ettiği dünürüz diyerek çıkageldi. Onlar ilk defa kız istemeye gelmiş gibi değil, önceden beşik kertmesi dünürlerimiz diyerek, eskiden verilen sözleri dile getirip, zaten hakları olanı almaya gelmiş gibi, heybetli bir şekilde, üstelik hediyeleriyle gelmişlerdi.

Marguva şaşkınlık içindeydi. Hey gidi kızların lale gibi kısacık süren ömrü hey! Gece gündüz kırdaki kelebek kovalayıp, gül toplayan o, kendisi de yeniden çiçek açmaya başlamış bir zambak değil miydi? O, nazik yapılı, hayalperest, yerinde

duramayan bir kızdı. Artık gerçekten de büyümüş müydü? Yüreği, boynuna hamut takılmış asi bir kısrak misali direnerek hiç durmadan endişeyle çarpıyordu.

“Bu gelenler kimdi?”, “Büyükler neye karar verdiler?” Marguva'nın duymadığı ve bilmediği çok şey vardı.

Arka döşünde yazın yaylada, kışın kışlakta huzur içinde konup göçen göçebe halk arasında adı dört bir yana yayılmış bunun Tüsip hacı dedesini bilmeyen nadirdir o dönemlerde. Bu gelen dünürlerin büyük dedeleri de Kaptagay hacı idi. İki ailenin ileri gelenlerinin makam mevkileri de zenginlikleri de birbirlerinden geri kalır değildi. Yazın yayladıkları yer olan Ulutav, kondukları ortak yerd. Eski devirlerde birlikte yaylayıp kışlayan aileler eskiden de içli dışlı dünürlük yoluyla akrabalarmış.

Bunun daha bebekliğinde dedeleri akrabalarını perçinlemek için torunlarını beşik kertmesi yapmış olmalılar. Çocukların büyümelerini beklerken zamane rüzgârı farklı esti. Sahrayı karıştıran bunların bilmediği yenilikler bunlara da ulaştı. Bunların içinde korkunç olanları da az değildi. Bu gelen konukların anlattığına göre, halk zengin fakir, hoca molla olup ayrılmış, insanların arasında nifak çıkmış. Kadın eşitliği diyerek göklere çıkardıkları mesele dört bir yana yayılmış. “Başlıkparası kaldırılın!” diyerek başlatılan kargaşa büyümüş. Vakti zamanında dualarla birbirlerine söz verenler sözlerinden cayarak dünürlük akitlerini bozanlar çıkmış. Şimdilerde sözlüsünü alamayanlar artmış gibi görünüyordu. Bütün bu meseleleri zeytin yağdan kıl çeker gibi taktiksel bir

şekilde anlatan Baganalı halkının eski dünürlerinden vazgeçmek niyetinde olmadıkları, bu düşüncelerini iletmek için geldikleri anlaşıldı. Çocukları birbirlerine gösterip dünürlük akitlerini sağlamlaştırmayı uygun görmüşlerdi. Bunların düşüncelerini, gönüllerinden geçeni öğrenmek düşüncesindeydiler.

Gelin ile damadı tanıştırmaları da ilginçti. Bu mesele aklına geldiğinde Marguva hâlâ mutlu olup gülerdi. Küçük ağabeyinin çadırında damat ile onu yalnız başlarına koymuşlardı. İki de gencecikti o zamanlar. Birbirlerinden o kadar utanıyorlardı ki başlarını kaldırıp birbirlerinin yüzüne bakamamışlardı. Yengelerinin oturduğu yerde yalnızca suspus oturmuşlardı. Hepsi buydu. Dillerini yutmuşlar gibi tek bir söz bile etmemişlerdi. Yalnızca göz ucuyla birbirlerine bakmışlardı. Aklında kalan tek şey, kulaklarına kadar kızaran damadın teninin iyice koyu görüldüğüydü. Marguva bundan hoşlanmadı. Esmer birinin çok kızarmaktan dolayı yüzünün mora çaldığını o zamanlar Marguva nereden bilsin?

Tanıştırma merasimi bitti, iki taraf dünürlüklerini yeniden tazelemiş olmakla birlikte kız tarafı açıkça tavrını belli etmedi. Son kararlarını söylemediler ve kız vermeyi daha sonraya bıraktılar. Dünürler birbirleriyle iletişim içinde olmaya karar verip atlanıp yurtlarına döndüler. Marguva buna çok sevindi. Birileri gelip gitmişti işte. Bunun üzerinde durmaya gerek yoktu. Kızın korkuyla çarpan yüreği eskiden olduğu gibi sakinleşmişti. İçindeki ürperti gitmiş gibiydi. Neden o kadar korkmuştu ki sanki?

Orınbor'da çalışmakta olan ağabeyi Ahmetsaki tatil için memlekete döndü. Kıra kendisiyle birlikte yeni zamanın bir dünya yenilik haberlerini de getirdi. Bunların hepsini bazen ilginç, bazen korkutucu, bazen ümitli olarak anlatmıştı. Halkın ileri gelenleri hoşgeldine gelip ondan her şeyi soruyor, dost meclisi kurup sohbet ediyorlardı. Yengesine ikram faslında yardım eden Marguva da sohbet meclisine girip çıkıp onların konuştuklarına kulak kabartıyordu. Bir şeyler duymasına rağmen bu konuşulanların hepsi ona çok ama çok yabancı geliyordu.

Evin içindeki özel bir sohbette Marguva'nın fark ettiği şey: Bununla evlenmek isteyen damat adayını ağabeyi tanıyormuş, o da ağabeyi gibi Orınbor'da okuyormuş. Neden olduğunu kendisinin de anlamadığı bir şekilde merakla bu sözlerden sonra o kendine hâkim olamayarak büyüklerin sözlerine dikkatle kulak misafiri olmaya başladı. Yine başka bir sefer büyükler bir araya geldiğinde ağabeyinin "Kaptagay hacının torunu okulda başarılı. Rusların nice bilgililerinin karşısında sınavdan hiç zorlanmadan geçiyor. Eğer okulunu kısmet olur da bitirirse büyük bir adam olacağına benziyor." diyerek güldüğünü de açık açık duydu. Yeni tarzda eğitimde çok başarılı olan delikanlının nasıl biri olduğunu geçen defa çok iyi anlayamamış olsa da ağabeyinin övgü dolu sözleri Marguva'nın hoşuna gitti, bu gence o da olumlu bakmaya başladı. Hatta yüreği pır pır ediyordu artık, iki yanağı kızarıp alev alev oldu. Bunun gibi övgü sözlerini duya duya o da söz konusu damat adayıyla evlilik meselesinden rahatsızlık duymamaya başladı.

Büyüklerin geçen defa dünürlere açıkça cevap vermeyişlerinde meğer bir hikmet varmış. Ahmetsaki ağabeyinin gelmesini bekliyorlarmış. Ağabeyi “Çocuk, iyi çocuk, amacı doğru dürüst, okumaya bilgi sahibi olmaya tutkun. İlerde yükselir. Kız verilebilir.” demiş olmalı. Ondan sonra herkes bir araya gelip kızın çeyizini hazırlama işine girişmişti.

Düşünde gördüğü ak elbiseli, ak sakallı ihtiyarın söylediği gibi, kendi dizginlerini başkasına vermesi bu olsa gerek, Marguva'nın damat adayına içi ısınıp ona karşı düşünceleri değişti. Önceden hiçbir şey hissetmezken şimdi gönlünde nazik duygular yeşermeye başladı.

Halkın yayladan göçtükleri zaman dünürler yine çıkıp geldiler. Kız tarafı, akrabalarının hepsi kız uğurlama toyunu yapıp bütün çeyizini tamamlayıp üç deveye yükleyerek yanına koyun bağlayıp uğurladılar. Akriba boy ile birlikte Ulutav'dan aşip Sır boyuna, Baganalı yurduna doğru yola çıktı.

Daha sonra... Evet, daha sonraki ömrü taşkın ırmağın suyu altında kalan oyuk misali yok oldu. Azgın bir nehirle birlikte o da savruldu. Akıntısı kuvvetli ak derya sayısız defa yatağından taştı, sayısız defa suyu çekilip yatağında aktı. Rüzgârın götürdüğü kuru bir yaprak misali zamane esintisi ne yana doğru estiye o da o yana doğru savruldu. Ömür ırmağı halen durmaksızın akıp gidiyor. Nerede duracağını bu güne kadar kim bilmiş ki? Ulu muhite ulaşır mı, yoksa su ayağı, ortadan kaybolur da toprak altına sinip gider mi? Bunu kim tahmin edebilir ki?

Geçende ışık hızıyla Marguva'nın aklına ne çok şey gelmişti. Her şeyin başı bir geliyor, sonra her şey siliniyor, kendisi de her şeyi karıştırmaya başlıyordu. Bütün gücünü toplayarak "Totı, hey Totı!" diye halsizce seslenerek gelinini çağırıyor.

"Buraya bir gelir misin?"

Annesinin sesini işitip onun isteğini yerine getirmek için hazırda duran oğlu da Marguva'nın odasına gelin ile birlikte girdi.

"Totıcan, benim kefenlerimi hazırladın mı?" diye kesik kesik zar zor konuştu.

Gelini "evet" mi "hayır" mı diyeceğini bilemedi. "Evet" derse "Evet, artık tasasızca öbür tarafa gidebilirsin." demek istiyormuş gibi algılanacağını düşündü. "Yok" derse annesinin ricasını kulak ardı etmiş gibi olacaktı. Cevap olarak ne diyeceğini bilemedi, duraksadı.

Onu kocası kurtardı bu defa.

"Anne, nasılsın? Noldu, babam düşünce girdi de seni mi çağırıyor? Çocuklarımın yanında olmaya devam edeyim, sen bekleyedur, acele etme demedin mi?" diyerek şaka yapmak istedi.

O, sözü uzatarak yavaşça "Gidin şura-daaan!" dedi. "O, cennetteki huri kızlarını görüp beni unutup gitti diyorum, erkenden." Kocasını hayattayken onunla uğraşıp laf dokundurarak cilve yapma alışkanlığı vardı, şimdi bir kez daha bu alışkanlığına

dönüş yapıp ona laf çarpmıştı. Onun bu sözünden sonra çocukları mutlu oldular.

“Bilmiyorum... ‘Babanıza gidiyorum.’ diye geçmişte aklı ermeyen bizleri babaannemize bırakıp yayan yapalak Sibiryaya gitmiştin ya işte...”

“Eee! O zaman başkaydı. Düş gördüğüm gerçek. Fakat düşüme babanız girmede. Sizin babanız sadece cennete layık insandır, cennette tasasız yaşıyordur da. Düşüme iyem girdi bu gün. Öylesine girmiştir mi sanıyorsunuz? Alıp gideyim diye düşüme girmiş olmalı...” Sözün sonunda soluklanıp yorgun düştü.

Totı hemen ona yardım etti.

“Anneciğim, şimdi babaannemiz yok, bizi kime bırakıp gideceksin?” dedi oğlu şımarıklık yaparak annesinin elini avcunun içine alıp sevgiyle okşayıp yüzüne sürdü. Annesinin çok zayıfladığını o anda fark etti.

Yüzünde neşe ifadesi belirdi, kırışıklarla dolu yüzü gülümseyerek o oğluna ters ters bakıp “Kime bırakacağım? Hanımına... Senin durumun kötü olmaz. Evin huzurlu, çocukların hepsi yetişkin oldu. Medetcan’ım nap-sın?” dedi. Küçük oğlunu anınca yüzünde deminki neşeli gülüşün kırıntısı bile kalmadı, hüzünlenip dudak büzerek yüzünü duvara doğru çevirdi. “Medetcan”, “Elimdeki yükümü alan Medet’im benim!” Marguva’nın bahsettiği Medet onun küçük oğlu idi.

Koridordaki seslerden doktorun geldiğini anlayıp memnuniyetsiz bir tavır takındı. “Ah çocuklar! Boş yere

çağırmışsınız. Onlar artık bana ne yapabilirler ki?”

Gelen doktor nabzını ölçtü, kalbini dinledi uzun süre onunla ilgilendi. Oğluyla uzun uzun fısıldaştı. Bir süre sonra oğlu yanına geldi.

“Anne, doktor seni hastaneye götürelim diyor. Bir süre hastanede tedavi olup dönmen iyi olur. Hemen iyileşirsin.” diyerek onun gönlünü etmeye çalıştı. “Sen gayet sağlıklıydın. Biraz tedavi olup çıkarsan sapasağlam olacağın kesin. Önümüzdeki yıl yeri yerinden oynatıp babamla senin jübilelerinizi yaparız, bak sen gör o zaman. O yüzden senin gücünü toplaman gerekli.”

Marguva belli belirsiz gülümsedi. “Siz jübileyi ümit ediyorsunuz. Oysa ben, bu gün mü yarın mı diye sersefil halde yaşıyorum.”

“Evde yatmak benim için iyi olurdu. Tedaviyi evde yapsalar olmaz mı?”

“Bunu kabul etmiyorlar.”

Marguva giyinmek için kalkmak istedi ama kalkmasına izin vermediler.

Kendine bıraksalar gitmezdi elbette. Bunu dinleyen kim? İnsanın kendi yatağında rahatça ölmesine de izin vermiyorlar. Hareket etmesine izin vermeyerek sedyeye koyup alelacele götürmeye başladılar. “Hiç olmazsa kendi ocağında, çoluk çocuğunun yanında gözlerini hayata kapayan insanın bir arzusu kalır mı hiç?” Marguva’ya gökyüzü alt üst olmuş, yer altından kayıp gitmiş gibi geldi, başı fır fır dönerek gitti. Aceleyle hızlıca

taşıyarak uçuruma doğru çekip götürdüler. Yine kapkaranlık dipsiz uçurum. Uçuruma kayıp gidiyor...

Marguva'yı hastaneye hemen getiriverdiler. Getirip birçok tıbbî aletin edevatın takılı olduğu yüksek bir yatağa yatırdılar. Etrafında bir dolu beyaz önlüklü vardı. Beyaz önlüklülerin huzuru yoktu. Hepsi bir telaş içindelerdi. Bir bileğine iğne batırıp ilaç enjekte ettiler. Bir bileğine tansiyon aleti taktılar. Bunlar her geçen dakika onu daha çok rahatsız ediyordu. Tansiyonu düştü mü acaba? Kalbi de yorulmuştu. İhtiyar kalbin yorulduğu zaman gelmiş olmalı. Bir boruyu burnuna, diğer boruyu da ağzına sıkıştırdılar. Allah razı olsun, nefes alması biraz kolaylaştı. Birisi onun hareket ettiremediği parmaklarını ovuşturuyordu. Marguva bu esnada uçurumdan zar zor çıkıp yığın yığın ak bulutlar arasında sisli bir dünyada uçuyor gibiydi. Beyaz önlüklüler de bulutlar ile karışarak bununla birlikte uçuyor gibiydiler. Düşüncesi berraklaşmaya başladı. Beyaz gömlekliler yere inip yürümeye başladılar. Birisi başında durup "Gözünü aç, derin nefes al!" diye konuşup duruyordu.

"Teyzeciğim uyumayınız!"

"Uyumamanız gerekli!" diye birisi susuyor ötekisi başlıyordu.

Bu gün ne olmuştu da böyle bunun uykusuyla uğraşıyorlardı? "Peki, uyumayacaksam uyumayayım o halde. Sülalemde bile uykuya düşkün olan kimse yok zaten." O, ezelden beri az uyurdu. Azıcık şekerleme yapıp gözlerini bir dinlendirse ona yeterdi, koşmaya hazır at gibi dipdinç dikiliverirdi hemen. Evliyaata'da halk toplanıp başka bölgeye göç ettiğinde, savaş dönemindeki

pancar ekiminde uzun yıllar çalışmıştı. O dönemlerde şafak sökerken kalkması onda daha sonra da alışkanlık olmuştu. Hey gidi hey! Şimdi azıcık şekerleme yapabilir miydi acaba? O sırada azıcık içi geçer gibi oldu. Bir an olsun ona huzur verirler miydi acaba?

Demin telaşla koşturan doktorlar dağılıp ortalık sakinleşti. Bilinci açıldı. Sadece iki bileğini rahatça hareket ettiremiyordu. Bir bileğine takılan iğneden damlayan ilaç halen ona verilmeye devam ediyordu. Diğer bileğindeki aparat da onun canını yakıp rahatsızlık vermekteydi. Yanında genç bir kız oturuyordu. Kız, bunun genel sağlık durumunu ve ekrandaki zikzakları takip ediyordu. Herhalde bu ekrandaki zikzaklar onun kalp atışını gösteriyordu. Kız ara ara bunun yüzüne dikkatle bakıyordu. Azıcık kirpikleri kapanacak gibi olsa “Uyumayınız, uyumayınız!” diyerek telaşlanıyordu.

Uyusa kim bilir ne olacaktı? Bu yaptıkları doğru bir uygulama olmalı. Bunlar üniversitede altı yıl okumuyorlar mı? Bir şey biliyor olmalılar, bir şey biliyorlar ki söylüyorlar da. Marguva doktorluk hakkında bilgi sahibiydi. Onun bir oğlu ve gelini doktor olmuşlardı. Bu sebeple o doktorlara saygıyla bakardı. O, doktorları ekmeklerini helal şekilde kazanıp yiyen bir meslek grubu olarak görürdü. Oğlu Kaysar ve gelini Roza aklına geldiğinde kederlendi, gözleri yaşardı, boğazı düğümlendi. Hey gidi hey! Onlardan önce bu gitseydi de onlar bunun ardından “Ah anneciğim!” diye geride kalsalardı o zaman böyle acı çeker miydi hiç? “Ah yalan dünya! Anaya evlat acısını çektirmeseydi

keşke!” Söylemeye ne hacet, insanoğlunun değil, Allah’ın dediği oluyor. Marguva fenalaştı, gözleri karardı. Hemşire koşarak gelip yastığını düzeltti, yaşaran gözlerini silerek “Her şey düzelecek teyzeciğim. Merak etmeyiniz.” dedi. Marguva “Kurban olduğum, bin yaşa! Sağ ol!” demek istedi. Fakat dili dönmedi.

Genç kız bunu sakinleştirmeye çalışarak “Bahtlıymışsınız teyzeciğim!” dedi.

Eğer onun da söz söylemeye hali olsaydı “Bunu nereden bildin?” demek isterdi.

O “Oğlunuz tam zamanında getirdi. Daha şimdi birazcık kendinize geldiniz.” dedi. Herhalde bunu teselli etmeye çalışıyordu. “Kendine gelse ne olacak? Bu saatten sonra gençleşecek değildi ya! Boş konuşuyorsunuz, boş!” diye geçirdi içinden. “Bahtlıymışsınız!” Marguva bu sözü ömründe kaç defa duymuştu acaba? En yorulduğu anda, ölümün eşiğine geldiğinde bu sözü duyması ne anlama geliyordu? Yoksa onun alınına yazılan bahtın tadı acı mıydı acaba? Bu bahtı bir kerecik olsun yakından görür müydü acaba? Marguva bu sözü kimlerden, ne zaman duyduğunu, o zaman kendisinin halinin nice olduğunu, bitip tükendiği zamanları düşünüyordu. Gerçek baht neydi? Hangisi aldatıcı, yalancı şeydi, kim bunu ayırabilirdi ki... Gerçek baht dedikleri doğruysa eğer, kalıcı olması gerekirdi. Yoksa onun da çeşit çeşidi mi vardı? Karşılaştırmalı bir dünya mı burası? Genel olarak böyle işte. Bu konuya yoğunlaşmış düşünmek niyetindeydi. Kirpikleri kapandı, gözleri yumuluverdi. Onun buna engel

olmaya hali yoktu, sanki suyun içine batıyor gibiydi. Onun içinin geçtiğini fark eden hemşire kız hemen gelip yanağına hafifçe vurarak onu uyandırdı. “Dedik ya, uyumak yok!”

“Teyzeciğim güzel şeyler düşünün. Mutlu olduğunuz zamanları hatırlayın, gençlik zamanlarınızı, aşklarınızı aklınıza getirin.”

“Aaa! Tövbe estağfurullah. İnsan bir o yana bir bu yana gidip iki dünya arasında huzursuz bir şekilde yatarken ‘aşk’tan bahsediyor bana.” Marguva aşkı unutalı onca zaman olmuştu ki... “Peki, düşünmem gerekiyorsa düşüneyim bakalım...”

2

Yok unutmamıştı. Tam da Ahmetsaki ağabeyinin dediği gibi damat Mukan gerçekten okumaya çok hevesli çıkmıştı. Çok hevesli olduğundan yeni gelini anne babasına emanet ettikten sonra Orınbor’a eğitimine devam etmek için gitti. O, okulunu bitirmekle de yetinmedi. Okulu bitirir bitirmez o yıllarda Almatı’da Pedagoji Enstitüsü açılmıştı. Yeni açılan enstitü ülkenin çeşitli bölgelerinden hevesli ve başarılı öğrencileri alıyordu. Bunu duyup o da bilimin pişinden oraya koştu. Kocasının bu gidişi uzun süreli oldu, uzun bir süre kocasını göremedi.

Kaynana ve kaynatası sıcakkanlı insanlardı. Genç gelinlerini kendi kızları gibi el üstünde tuttular, ona ilgi ve sevgi gösterdiler. Mukan’ın öz annesi o daha on yaşındayken vefat etmiş ve

ardında dört yetim çocuk bırakmıştı. Babası, onlara gerçekten merhamet gösterip güzelce bakacak birini bulma düşüncesiyle ölen hanımının yakın akrabasından bir kız ile tekrardan evlenmişti. Evlendiği Meken, genç yaştaydı. O, Marguva'yı güler yüzle karşılaşmıştı. İkisi çok iyi anlaşır iki sırdaş oluvermişlerdi. Dolayısıyla Marguva, kaynanasıgilin yanında utanıp sıkılmadan kendi evindeki gibi özgür yaşıyordu. Evin gelini diye sabahtan akşama kadar ağır işlere göndermediler. Ellerinden geldiğince onu mutlu etmeye gayret ettiler. Canlarım benim!

Birinin kıymetli kızını alıp getirip sonra da “okuma, okuma” diye evde durmayan çocuklarının bu kusuru için kendileri mahcubiyet duyar gibiydiler. Fakat Marguva kocasının yanında olmayışını hiç dikkate almadı. Kocasının eksikliğini hiç hissetmedi. Kendi evinde olduğu gibi üzerine vazife olan işlerle meşgul olarak günlerini geçirdi.

Marguva şimdi düşündüğünde tam da o zamanlar kocasının yolunu gözlemeye başladığını hatırladı.

Pedagoji Enstitüsüne kabul edilip bir yılı tamamladıktan sonra bir defa dönmüştü ya yiğidin. Güzde eğitimini devam ettirmek için gideceği sırada Marguva'yı da kendisiyle birlikte götürme fikri olduğunu söyledi. Babası ve annesi bu düşüncesini çok yerinde buldu. Ancak Marguva kararsız kaldı ve uzun süre düşündü. Özellikle de yola çıkmadan önce çok kaygılandı. Baganalı yurduna ilk defa gelin geldiği sırada bile böyle endişelenmemişti. Şimdi tabi korkusuna uğurlar olsun! Bozkırın özgür büyüyen çocuğu o zamanlar şehir denildiğinde ürkerek

bakardı. Daha önce görüp bilmediği yeri yadırgıyordu. O yüzden içi huzursuzdu. Kendi memleketinden uzaklara geldiğinde anne babasının, ağabey ve yengesinin, en çok da kocasının yokluğunu hiç hissettirmeyen kaynana ve kaynatasına onlara duyduğu sevgiden dolayı kıyamıyordu. Öte yandan kocasının huyunu suyunu da hiç bilmiyordu, hiç o kadar yakınlaşmamışlardı. O, neticede arada sırada gelip giden, kendince gururlanan adamın biriydi. Genç hanımım var diye düşünen bir adama benzemiyordu. Bir gittiğinde uzun süre tekrar gelmiyordu. Gelip gittiği zamanlarda ikisi yalnız kaldıklarında bu ne yapacağını bilemeyip şaşalıyordu. Akşam olup odasına gittiğinde cebinliğe girmekten kaçınıyordu, ocak başına gidip ne yapacağını bilemeyerek kocasından uzak duruyordu. Bunu fark eden annesi “Bu evin bütün işleri bir tek sana mı kaldı? Bitmediyse bitmedi, bunun yarını da var.” diye onu ittirerek odasına sokuyordu. Böyle yaparak onların kendilerince bir özel hayatlarının olması gerektiğini işaret ediyordu. Marguva’nın da korktuğu zaten oydu. Bunu sezmiş gibi, Allah rahmet etsin annesi “Kocandan uzak durma. Ne yaşayacaksınız da birlikte yaşayın. Alıp götürüyüm derse sen de birlikte git.” diye onu iyice tembihlemişti.

Korka korka yola çıktı. İçinde şüphe doluydu. Ama büyüklerden ayrılıp ayrı eve çıktıktan sonra birbirlerine alışmaya başladılar. Şehirdeki hayatları farklı bir yöne evrilmişti. Yeni yer, okumuş gençlerin arası Marguva’ya hiç şüphesiz olumlu tesir etmişti. Fark ediyordu, dostlarının arasında kocası değer görüyordu, ona değer verdikleri için Marguva’ya da ayrıca bir

saygı gösteriyorlardı. Almatı, karı kocayı birbirine yakınlaştırmış gibiydi. Yavaş yavaş içindeki bütün şüpheler yok oldu.

Bir tarafını yeşil köknarlarla kaplı dağın çevrelediği, gölgeli ağaçlığın ortasında yer alan şehrin güzelliği Marguva'yı ayrıca şaşırtmıştı. Almatı o zamanlar nasıl da güzeldi! Hey gidi hey! Sokağın iki yanına sıralanan ağaçlar, şırıldayarak akan dere, hışırdayan yaprak, Alatau tepesine omzunu yaslamış güneşin ışıkları, onun gümüşle süslenmişçesine karlı zirvelerinde oynayıp bambaşka şuleler saçıyordu. Sanki masallar âlemiydi.

Kocası dersten geldikten sonra akşam yemeğini yiyorlar sonrasında Almatı'nın sessiz akşamlarında baş başa geziyorlardı. Evlenmeden önce yeni usul ile tanışıp kol kola girip gezmeyişlerinin acısını, Allah nasip etmişti de evlendikten sonra şimdi çıkarıyorlardı. Aşka susamışlıklarına şüphe yoktu. Kocasıyla birlikte gençlik çağının sırlı tılsımını yaşayıp yıldızlı gökyüzünün altında el ele tutuşarak uzun uzun yürüyorlardı. Nasıl unutulabilirdi? Yanında Allah'ın nasip ettiği kocası vardı, derdi tasası yoktu. Kanları kaynıyordu, yüzleri gülüyordu. Baht dedikleri belki de budur. Eğer öyleyse Marguva o zamanlar gerçekten bahtlıydı!

Mukan'ın kişiliğinden şüphe edip boş yere tasalanmıştı. Okumuş insanın hâli başka oluyor. Sözleri nazik, iyi huylu, sakın karakterli, dengesiz değil, gizlisi saklısı yok, hanımına sadakatli. Ona hiçbir zaman "Ben seni para verip aldım, eksik eteğin tekisin!" demeyi ima edecek tek bir davranışı olmadı Mukan'ın. Hatta her zaman onu el üstünde tutuyordu. Marguva'nın içine

girdiği bu yeni ortamda kendisini aşağı hissetmemesi için ona yeni tarz okuma yazma öğretmeye niyetlendi. Zaten Marguva da hepten cahil sayılmazdı. Çocukluğunda Arap harflerini öğrenmişti. Kocasına buna çok sevindi, fakat artık bu bir işe yaramıyordu. Kendi okuduğu enstitünün yanına açılan okuma yazma grubuna, oradan da hazırlık kursuna yazdırıp bir yıl eğitim aldırdı. Marguva bu sayede Latin harfleri ile okuyup yazmayı öğrendi, biraz Rusça okuyup yazmaya başladı. Zamanla Mukan'ın eve getirdiği kitapları Mukan ile yarışarak okumayı alışkanlık haline getirdi. O zamanlarda kocasına ona “İlmî kitapları okuyup başını neden boş yere şişiriyorsun? Al, şuna bak!” diyerek başka bir kitabı eline tutuşturuyordu.

Bir defasında verdiği kitaba baktığında bunun “Şuğanın Belgisi”⁶ adlı kitap olduğunu gördü. Başını kaldırmadan bir çırpıda okuyup gözyaşlarıyla bitirdi. Arzusu içinde kalıp sevdiğine kavuşamayan Şuğa'nın derdi bunun içine dert oldu. Üstelik köyünü çok özlediği için okuduğu bu kitaptan âdeta bozkırın buram buram kokusunu duyar gibi olmuştu. Başını kaldırmadan okuyuverdi. Sonra bu hareketi onda alışkanlığa dönüştü. Marguva'ya bir eğlence çıkmıştı. Ev işlerinden eli boşalır boşalmaz kitap okumaya dalıyordu.

Marguva o kısa kursu tamamladıktan sonra eğitim konusuyla hiç ilgilenmedi, buna ihtiyaç da duymadı. Onun için enstitü de üniversite de kocasının ona alıp getirdiği kitaplar olmuştu. Geriye kalan her şeyi ona, hayatın kendisi öğretti.

---

⁶ Kazak yazar Beyimbet Maylin'in kaleme aldığı bir hikâyedir.

Mukan'ın öğrenci bursunun yattığı günlerde pazara gidip gerekli ihtiyaçlarını alıyordu. Marguva kendi imkanları dahilinde muhteşem sofraya kuran bir ev hanımıydı. Bazen varlık, bazen yokluk içinde, bazen aç, bazen tok yaşayıp kocası eğitimini devam ettirdi. Hiçbir dertleri tasaları yoktu, yarınlarına umutla bakıyorlardı. Geleceklerinin aydınlık olacağı gün gibi açıktı. Bu konuda en ufak şüpheleri yoktu, her şey apaçık ortada görünüyordu.

Marguva evlendikten sonra memleketlerindeyken bazen Mukan ile tek başına nasıl yaşayacağını düşünüyordu. Oysa şimdi sabah erkenden giden kocasını neredeyse akşama kadar özliyordu. Kocasının ona bağlılığı da bambaşkaydı, o da ona karşı büyük bir sevgi besliyordu. Sevdiğinin, yok yok, sevenlerin birbirlerine sevgi ve sadakatleri gerçek olduktan sonra bir insan hayatta başka ne isterdi ki... Özellikle de bir kadın. Mukan'ın ona olan sevgi ve sadakatini düşündüğünde bütün sorunlar geride kalıyordu. Gelecekte onları yalnız ve yalnız güzellikler bekliyordu.

Mukan enstitüyü bitirmek üzereydi. O yıl ilk çocuğu Kaysar dünyaya geldi. Enstitüyü bitirmek üzere olan kocasına Marguva nur topu gibi bir oğlan hediye etti. Bundan daha büyük bir hediye olabilir mi? Mutluluklarının tarifi yoktu. Marguva'nın o yıllarda mutluluktan burnu havalarda değil miydi? Hey gidi gençlik hey! Marguva daha sonra acaba o yaptığım asilik mi oldu diye defalarca kez düşündü. Bu düşünce çok defa kafasını meşgul etti. Ardından...

O dönemdeki yeni zaman rüzgârı önlerindeki kapıları ardına kadar açıyor gibiydi. Bir mutluluğun ardından diğer bir mutluluk... Enstitünün o yıllık bir grup mezununu Kün Kösem⁷ adlı şehre, Leningrad şehrine eğitim için göndermeye karar verdiler. Aralarında Mukan da vardı, en başarılıları seçmiş olmalıydılar. Bilimin gelecek bir aşamasına el uzatıp kaderin onlara neler sunacağını sınamak istiyorlardı. O dönemde, bizzat Hükümet destekledikten sonra geleceğe büyük bir hevesle bakan gencin hangisi, Rusya’da, eskiden beri bilim ve sanatın merkezi olan bu eski şehirde okumayı istemezdi ki... Hepsi de bunu arzuluyordu elbette. Her yiğidin gönlünde bir aslanın yattığı bilinir. Bu ulaşılamayacak dilek avcunuzun içine konulurursa ne yaparsınız? Okuma deyince yanıp tutuşan Mu-kan, bu defa da alev alev yanmaya başladı. O, yanıp tutuşan gururla göğsünü kabartarak genç hanımını ve on aylık bebeğini de yanına alıp Rusya’ya gitti. Kaderi belliydi, ilim yoluydu. “Yolculuğunuz hayırlı, yollarınız açık olacak!” demişlerdi onları uğurlayan eş dost, akraba.

“Hayırlı yolculuk olacak!”

Beklentileri gerçekten de başarıya gidiyor gibiydi. Heyecanla gelen gençleri bu eski ve güzel şehir hiç yadırgamamış, yabancılammıştı. Hatta tam aksine kucaklar gibiydi. Mukan oraya gider gitmez hemen uyum sağlamıştı. Gündüzleri büyük âlimlerden ders dinliyor, akşamları da kütüphanede vakit

---

⁷ Kazak Türkçesinde Kün Kösem “Güneş Lider” demektir ve Lenin’i ifade eder. Bahsedilen şehir eski Leningrad, şimdiki St. Petersburg şehridir.

geçiriyordu. Huzursuzluk verecek hiçbir şey yoktu, yeter ki talep ettiğinin peşinden git ve okulunu oku. Marguva da küçük çocuğuyla evde oturuyordu.

Orada onlar yalnız değillerdi. Almatı'da birlikte okuyup okulu birlikte bitirdikleri dostları vardı, ayrıca orada önceden okumak için gelmiş Kazak gençleri de bu dostlarının arasına katıldı. Kendi aralarında bir grup oluşturdular. Devamlı bir bahane yaratıp bir araya geliyorlardı. Ooo! Onlar bir araya geldiklerindeki sohbet ortamından Marguva hiç sıkılmazdı. Konuştukları şeyler sanat, bilim, edebiyat üzerine sohbetti, gerisi de vatan millet gamıydı. Hepsinin gönüllerinde alev alev yanan ateş, vatana döndükten sonra halka bir faydamız dokunsa çabasıydı. Hepsi de hatip, keskin dilli, ferasetli, ideal sahibi, taşkın bir ırmak gibi çağlayarak akan heyecanlı gençlerdi. Eğlenceyi de seviyorlardı. Bir araya geldiklerinde muhabbetleri şarkısız türküsüz geçmezdi. Akşamları hepsi birlikte şehirde dolaşırdı. Ahh! Ne güzel zamanlardı onlar! Nasıl unutsun? Unutmamıştı, sadece o günleri aklına getirmez olmuştu. Boz dumanın bürüdüğü beyaz gecelerine ne demeli? Hafif dalgalı, sessiz sessiz akıp giden Neva nehrinin kıyısında uzun uzun yürürlerdi.

Ne güzel şeyleri hatırlamıştı. Ömür ırmağının başındaki berrak göz gibi, en sakin ve huzurlu yıllarıydı o günler. Belki de arkadaşlık ilişkilerinin tertemiz, saf duygularla birbirlerine inanarak bağlandıkları aydınlık günlerdi o günler. O zamanlar önlerinde onları nelerin beklediğinden hepsi de bîhaberdi.

Mukan bilime susamış gibi kendini bütünüyle ilme vermişti. İlme hatırı sayılır bir mesai harcıyordu. Eğitim öğretim yılının ilk doksan gününde başarılı öğrenciler arasında düzenlenen bir yarışmaya katılıp yatakhane yer kazanmıştı yiğidi. Kazandığı oda, neredeyse yatakhane olduğu anlaşılamayacak şekilde, büyük bir odadan oluşan eski usul bir daireye benziyordu. Ortasında bir soba vardı. Sobalarını kendileri yakıyorlardı. Her şeyleri evlerinin içindeydi. Öncesinde şehrin dışında oda kiralayan bu çift için yeni oda Tanrı'nın gökten zembille indirdiği bir kısmet gibi göründü. Sevindikleri bir şey daha vardı. Bu evin alt katında kendileri gibi genç çiftlerin çocukları için hazırlanmış kreş de bulunuyordu. Her şey ancak bu kadar denk düşebilirdi. Küçük Kaysar'ı kreşe yazdırdılar. Sabahları Mukan kendisi götürüyordu. Akşamları Marguva alıyordu. Mukan çocukları çok seviyordu. Tam da bu yüzden o günlerde ikinci çocukları Jiger dünyaya geldi.

Mutluluktan uçan Mukan dostlarını davet edip dillere destan bir şildehana⁸ düzenledi, beşik toyu yaptı, toy üstüne toy ekledi. O dönemler onun iki yavrusunu iki yanına alıp "Kaysar'ım, Jiger'im!" diyerek aile babası olarak gurur duyduğu günlerdi. Düşündüğünde gerçekten o dönem, Mukan'ın babalık sorumluluğunu üzerine aldığı, aile sahibi olduğu için şükürler ettiği bir dönemdi. Kün Kösem adlı şehirde geçirdikleri üç yıl tatlı bir düş gibi, güzel bir serap gibi gelip geçivermişti.

Mukan'ın eğitimi biter bitmez derhal Almatı'ya dönmeleri

---

⁸ Kazaklarda bebek doğduğunda yapılan geleneksel tören, doğum toyu.

hakkında yazılmış bir mektup aldılar. Sınavlarını erkenden veren kocası hızla yolculuk için hazırlandı. Bu şehirde üç kişilerdi, şimdi ise Almatı'ya dört kişi dönüyorlardı. Burada edindikleri bilgi görgü azımsanamazdı. Düşünce dünyaları da genişlemişti. Bu şehir onların üzerinde büyük tesir bırakmıştı. Mukan'ın burada edindiği bilime gelince, o burada kendisini çok geliştirmişti, âdeta hazine içine düşmüştü ve buradan elinden geldiğinin en iyisi yaparak faydalanmıştı. Bunlar kadar büyük bir kazanımla dönen yok gibiydi. Kocası tuttuğunu koparırdı, tam anlamıyla donanımlı bir genç olarak dönmüştü. Hangi iş olursa olsun alınının akıyla üstesinden gelirdi. Gönülleri inanç ve ümit ile doluydu.

Almatı'ya gelip trenden indiklerinde sabah saatleriydi. Şehir yumuşacık bembeyaz kar kaplamıştı. Baharın köpük gibi bembeyaz karıydı. Her yer bembeyazdı. Şehir ağaç dallarına kadar yumuşacık kara bürünmüş, bu pamuk gibi karın ağırlığı altında ezilir gibiydi. Ak ipeğe bürünmüş dünya bunların gönüllerinde taşıdıkları ak dileklerle hemhal olmuşa benziyordu. Âdeta kalem değmemiş tertemiz bir sayfa gibi bunların yeni ömürleri başlayacaktı.

Marguva'nın gözü önce şehrin tepesinden yükselen ak başlı zirvesiyle Alatav'a takıldı. Evlerin çatılarından, yüksek çınar ağaçlarının başlarından mor renkli hafif duman toparlanarak dağın yamacına doğru sıra sıra süzülüp gitti. Ağarmakta olan tan yerinin kızıl şafağı ilk önce Alatav'a düşüp altından bir taç giydirmişçesine zirvesindeki buzları kızıl renge boyayıp

bambaşka bir göz kamaştırıyordu. Gün ışığı yavaş yavaş etekteki şehre doğru yayılmaya başladı. Marguva bu kadar güzel bir tan görünüşünü o güne kadar hiç görmemişti. Ondan sonra da göremedi. Yalnızca tek seferlik denk gelen tabiatın tılsımlı bir anıydı. Yeni tan, iyilik tanı diye düşünmüştü o sırada. Zaman, 1937 yılının baharıydı.

* * *

Bembeyaz bir pus etrafı bütünüyle kaplamış gibiydi. Havadaki nemi bütün bedeni hissediyordu. Sırtını bir hararet basmıştı, bütün vücudu kan ter içinde kalmıştı. Kaburgaları kırılıyordu sanki, dünya kararmaya başladı.

Hemşire Kız “Doktor doktor! Kan basıncı düşüyor.” diye bağırdı.

Hastane odasına doktorlar hemen doluştu. Bileğinden tekrar ilaç enjekte etmeye başladılar. Birkaç kutu bitti. Hemen Marguva'nın hava yetmeyerek kıyıda telaşla nefes almaya çalışan balık misali hızlı hızlı çarpan yüreği sakinleşip, birdenbire suda oynamaya başlamışçasına, ayarını bulup belli bir düzende güçlü güçlü atmaya başladı. Güçlü atması şöyleydi, iki tarafındaki damarlar ikisi birden titredi. Bedenine sıcak kan yayıldı. O, gözünü açtığı anda etrafına doluşmuş olan beyaz gömleklileri gördü.

Orta boylu, iri yapılı, gözlüklü, orta yaşlı bir adam ona dikkatle bakıp “Teyze nasılsınız?” dedi. O, belli belirsiz başını

salladı. Buraya geldiğinden beri bunu müşahade altında tutan doktor kız bunun hastalığının durumunu onun anlamadığı bir dilde bu kişiye bir bir anlattı. Anlattıktan sonra ona bakarak “Teyze, bu bizim değerli profesörümüz!” diyerek onun adını soyadını söyleyip Marguva’ya onu tanıştırdı. Marguva’nın bu ismi işitmişliği vardı. Kalp hastalıkları uzmanı bir doktordu. Onun yüzüne sıcak ve ümitli bir ifadeyle baktı.

Profesör Marguva’nın ağzındaki, burnundaki solunum borularını çıkarttırdı, kalbini uzun uzun dinledi. Hem oturarak hem de yatırarak tekrar tekrar dinleyip kalbin durumuna baktı. Ekrandaki kalp atış grafiğine göz atan doktor bunun ilaçlarına bakarak “İlaçları değiştirmek lazım.” dedi. Yeni ilaçlar yazdı. Bazı ilaçları kendisi getirip uyguladı. Kalbini yeniden dinledikten sonra profesör “Teyze, merak etmeyiniz. Tehlikeyi atlattınız. Şimdi yavaş yavaş düzeleceksiniz. Ancak çok hareket etmeyiniz. Ayağa kalkmak için henüz erken.” dedi.

“Evladım, şu boruları ağzıma burnuma tıkmasanız olmaz mı?”

“Yok. Tamam zaten artık onlara ihtiyacınız olmayacak. Ama şimdilik birazcık daha yatacaksınız. Yanınızda hemşire hanım oturacak.”

“Sağ ol evladım. Yalnız benim durumumu çocuklara haber verir misiniz? Merak etmiş olmalılar.”

“Teyzeciğim çocuklarınız kapının önünde bekliyorlar. Şimdi gider söylerim. Buraya girmelerine izin verilmiyor. Sizin çok heyecanlanmamanız gerekli. Onlar yanınıza gelirse siz

heyecanlanırsınız. Normal poliklinik odasına geçtiğinizde görüş serbest olacak. Şimdilik burada müşahade altında olacaksınız.” diyerek Marguva’ya kurnazca baktı ve gülümsedi.

Marguva halsiz bir ses tonuyla “Doğru tabi, profesör oğlum.” dedi.

“Arkadaşlar, bu hanım asrımızın en tanınmış, ulu bir hanımıdır. Vakti zamanında bu hanımın önünde Almatı’nın bütün erkekleri şapkasını çıkarıp, baş eğdi. Öyle değil mi teyzeciğim?” dedi yarı ciddi yarı şaka ile.

“Teyzemiz canlı tarih.”

Evet, evet! Demin babasının adını söyleyerek tanıttığında hemen hatırladı. Bu, Mukan ile birlikte sürgüne gönderilen yazarın çocuğuydu. Çocuk bunu tanıyordu, galiba anne babasından duymuş olmalıydı. Yollarının kesişmesine bakar mısın! Babası sürgünde verem derdine düşer olup erkenden hayata veda etmişti. Hey gidi yiğit... Ardında çakı gibi evladı kalmış. “Yerini dolduran varsa her şey düzeldi.” dedikleri bu olsa gerek.

Marguva iç çekerek “Evladım, saygın için teşekkür ederim. Bu tedavinle iyileşirsem güzel olur.” dedi.

“İyileşeceksiniz teyzeciğim. Vakti geldiğinde hastalığı yenip, yerinizden dipdinç kalkacak, at gibi koşturarak gideceksiniz. Buna inancım tam. Bedeniniz hâlâ güçlü kuvvetli.”

“Güzel söz yarı tedavidir, demişler. Bu hoş sözlerin için Allah razı olsun evladım! Bin yaşa!”

“Moralinizi yüksek tutunuz. Hastalığa yenilmeyiniz!”

Hey gidi hey! Kendi isteğiyle kim hastalığa yenilir ki... Marguva da öyle eften püften dertlerle yıkılacak adam değildi. Ama işte şimdi, yatağa düştü.

Doktorlar dağıldı, yanında yalnızca hemşire kız kalmıştı. Daha önceki kız değildi, nöbet değişimi yapmışlardı.

“Zamanında Almatı’nın en güzel genç kızıymışsınız ya teyzeciğim. Profesör sizi tanıdı, o boş yere konuşmaz.” diyerek damlamakta olan serumu kontrol edip Marguva’nın yüzüne gülerek baktı. Yatmakta olan takır takır öksüren küçücük kalmış yaşlı kadının bir zamanlar genç olduğuna hiç inanamıyor gibiydi. Güzelliği acaba neresinde dermişçesine merakla Marguva’nın yüzüne dikkatlice bakıyor gibiydi.

Hey gidi günler hey! Bir zamanlar öyle olduğu gerçektir. Rüya gibi göz açıp kapayıncaya kadar geçen ah yalan dünya ah!

“İnsanoğlu dayanıklıdır.” sözünün ne kadar da doğru olduğunu Marguva şu anda idrak ediyordu. Dedikleri gerçektir. Yoksa Marguva’nın gördüğü mihnetin haddi hesabı yoktu. Zamanın sinsice yaklaşarak bunları içine alan girdabı bunları nerelere sürüp götürmedi ki... Gerçekten de gücü kuvveti hâlâ tükenmedi mi? Yoksa doktor gencin buna moral vermek için söylediği bir söz mü? Eğer öyleyse Allah ondan razı olsun. Kalan dermanı ne zamana kadar yetecek acaba? Ne kadar daha göreceği gün var?

Demin verdikleri ilaçların tesiri midir, yoksa gerçekten iyileşmeye mi başladı, kendini iyi hissediyordu, dinçleşmiş gibiydi. Yüreğinde düğümlemiş ağrı da dağılmaya başlamıştı.

Evet. Allah'ın verdiği kuvvete bin Őükür! Mahmur ve uykulu halden kurtulup kendine gelmişti. Aklına geçmiş günlerin parça parça siluetleri yeniden gelip onu boş yere kederlendirdi.

3

Kün Kösem adlı Őehirden döner dönmez Mukan'ın işe girmesi de çok hızlı oldu. Kendi bitirdiği pedagoji enstitüsünde bölüm başkanı olarak göreve başladı. Öğrencilere ders verdi. Üstüne bir de onu takdir edip Yazarlar Birliğinin sekreteri seçtiler. Yazarlar Birliğinin başkanı en tanınmış, o dönemin diliyle ifade etmek gerekirse proleter sınıfın en ateŐli sözcüsü Saben idi. Yetenekli, saygın yazarların arası. Mukan da kendi karakterine uygun olarak iki görevini de canla başla, hakkını vererek yerine getirmeye gayret etti.

Mukan, okuma okuma diyerek üç yıl yurt dışında yaŐamıŐtı. O okumaktan başka bir Şey bilmeyen zavallının tekiydi. Memleket onlar görmeyeli çok değişmişti. Döndükleri zamanki özlem duyguları ve kavuŐma telaŐı geçtikten sonra bunu fark etmiŐlerdi. Eski tanıdıkları onlarla bir araya gelmek istemiyor, konuŐmaktan kaçıyorlardı. Tesadüfen rastlaŐtıklarında bu nezaketle yaklaŐtıđında onların korkuyla etraflarına baktıklarını, neredeyse kendi kendilerinden tedirgin olduklarını fark etti. BaŐlarda bu durumu çok önemsemiyordu. Artık her Şeye kulak kabartmaya başlamıştı.

Radyo gece gündüz aralıksız “Düşman yok deme, yârin

koynunda.” diye insanların başının etini yiyordu. Gazeteler halk düşmanlarını bir bir bulup ortalığı birbirine katarak ifşa ediyordu. Düşman nasıl da etrafımızı kaplamış? Nereden gelmiş bu düşmanlar? Genç Sovyet Hükümetine düşmanlık besleyenlerin iyice arttığı yaygarası almış başını gitmiş, felaket bir dönem başlamıştı. Halkı korku idare ediyordu, gönüllere şüphe girmişti. Felaket, bu tutuşan ateşin, alev alev yanan korun içinde mutsuzlaşan bunlara tam da denk gelmesin mi?

Dünkü ağabey dost dedikleri İlyas bunlara kin besler olmuştu. O tutuklandıktan sonra onun oturduğu evi boşaltıp bunlara vermişlerdi. Önceki sahibine kut getirmeyen ocak... Kime hayırlı bir yuva olacak? Kader şimdi bunlarla alay ediyordu. Bu da bir azaplı dünya imiş. Küçük çocukları ile pek çok ev değiştirdikten sonra “Allah herkesin hakkında hayırlısını versin!” diyerek kendilerine verilen eve yerleştiler. Tanrıya yalvarıp yakarıp kendileri için kutlu bir mekân olmasını dilediler. Ama ne yazık ki dilekleri kabul olmamışa benziyordu. Bu güne kadarki gururlanmanız, bu güne kadar gördüğünüz güzel günler yeterli, şimdi başka halleri de bir görün de farkına varın dermişçesine kara bir güç bunları mutsuz, karanlık ve azaplı bir yola özellikle yönlendiriyor gibiydi.

Mukan'ın sevinç ve istekle başladığı işten dertle tasayla eve dönüşleri sıklaştı. Zaten kendisi de çok konuşkan bir adam değildi, iyiden iyiye suskunlaşmıştı. Eve gelir gelmez çalışma odasına geçip saatlerce hareketsiz bir şekilde orada oturuyordu. Onu takdirle övgüyle aldıkları işyerinde

huzurunun kalmadığı her halinden anlaşılıyordu. Marguva bunu sonradan anladı. Meğer her gün kötü muameleye maruz kalmıştı. Üstekiler, halk düşmanlarını ifşa etmiyorsunuz, onlarla mücadele konusunda kılınızı kıpırdatmıyorsunuz diyerek her gün onları hizaya çekiyor, burunlarından getiriyorlarmış. Birliğin birinci sekreteri aceleyle Moskova'ya gitti. Edebî işlerin yoğunluğu nedeniyle o gidişinin ardından uzun süre dönmedi. Zorlu günlerin bütün ağır sorumluluğu sadece yirmi beş yirmi altı yaşlarındaki Mukan'a yüklendi.

Önünde neyin beklediğinin bilinmediği bîmalum bir dünya işte! Bunu bilseydi Mukan da Leningrad'dan dönmezdi. Ahh, keşke!

Kanı kaynayan çağında önce Mukan'ı, uzak bir köşesindeki dünkü göçebe Kazak'ın esmer kır balasını okutup, enstitü bitirip, oradan da Kün Kösem adlı şehre üç yıl gönderip bilim aşkını doyuran Sovyet Hükümetine inancında en ufak bir zafiyet yoktu. Sovyet Hükümetine düşmanlık besleyenler var dediklerinde buna hiç inanmak istemedi. Şayet varsa da o halde düpedüz kendisine de düşmanlık besleyenler var demektir diye düşündü. Önüne çıkanların hepsini kasıp kavurarak yok eden tehlikeli kara kasırgaya karşı tecrübesiz genç delikanlının dayanması o kadar kolay değildi. Gençliğin verdiği saflığını, siyasetten anlamayışını fırsat bilerek onun bu halinden faydalanan sinsi sistemin düzeni hiç acımadan onu da çarkın içine çekti. Her devirde birileri birilerini maşa olarak kullanır. O dönemde bu iyice artmıştı. Marguva bunu düşündüğünde hâlâ

pişmanlık ile ahuzar ediyordu.

Yukarıdan gelen ferman katıydı. Ferman gereğince her gün toplantı, her gün yaygara... Mukan'ı makale yazması için zorluyorlardı. Oturduğu makam da onu buna mecbur ediyordu. Çaresizlikten makale de yazdı. Yazdı demeyelim, yazdırdılar. Yazdırırken de kalemini o dönemin ideolojisinin mürekkebine batırarak yazdırdılar. İşte hepsi buydu, kuru ota kıvılcım sıçramışçasına parlayarak yanmaya başladı. Sevgili Mukan! Onun iftiradan neler çektiğini sadece Allah bilir, bir de Marguva. Bir talihsizlikle ona yapışan yazdığı bir şeyin ömür boyu süreceğini, boynuna kara bir taş gibi bağlanacağını, ahir ömründe yüzünde kara bir leke olacağını kim tahmin ederdi ki...

* * *

Hastane odası kararmıştı. Marguva belirsiz bir süre karanlık bir odada yatmayı istemiyordu elbette. Ancak kalkmasına izin yoktu, şimdi çaresiz ona denileni yapıyordu.

“Kızım, yatağımın başındaki lambayı yakar mısın lütfen!” diyerek hemşireden rica etti.

“Tabi teyzeciğim.”

Lambanın loş ışığı odayı aydınlatarak odadaki karanlığı dağıtıverdi. Fakat Marguva'yı daldığı derin düşüncelerden çekip çıkaramadı.

“Teyzeciğim uyuyunuz. Kolunuzdaki iğneden endişe etmeyiniz. Ben başınızda bekliyorum.”

“Uyu dediğinde keşke hemen öyle uyumak kolay olsa ya...”

“Sağ ol evladım!”

Marguva'nın gözleri kapansa da düşünceleri uyanıktı.

4

“Halk düşmanı” diyerek sütün üstündeki kaymağın hepsini yalayıp yutan zulmetin yavaş yavaş onlara da yakınlaştığını o sırada kendileri de bilmiyorlardı.

1938 yılının ağustosu geldi. Bir gün gece yarısında kapı güm güm çalmaya başladı. Mukan kalkıp lambayı yakıp giyinene kadar sabredemiyorlardı, durmaksızın kapıyı yumrukluyorlardı. Ürpererek Marguva da kalktı. Kocası kapıya doğru yöneldi.

“Bu hiç hayır değil. Beni götürmeye gelmiş olmalılar. Dönüp dönmeyeceğim belli olmaz. Çocuklara sahip ol!” diyerek bunu tembihledi. Marguva ise ağzı dili bağlanmış, durduğu yerde donakalmıştı.

Kapı açıldığında bakışları soğuk, uzun kara parkalı üç asker görünümlü kişi haldır huldur içeri giriverdi.

“Kaptagayev siz misiniz?” diyerek hızla odaları kontrol ettiler. Herhalde yabancı birinin olup olmadığından emin olmak istiyorlardı. Yüzü bembeyaz olan Mukan çekinerek “Evet evet!” dedi.

“Bu, sizi tutuklamak ve evinizi aramak için verilmiş emir.” diyerek elindeki tek sayfalık bir kâğıdı neredeyse onun gözünün içine soktu.

“Giyininiz. Bizimle birlikte geleceksiniz.”

Evin altını üstüne getirip, iki kitaplığın ve çalışma masasının, yine başka ufak tefek şeylerle giyim kuşamların bulunduğu odayı kapatıp kapısını kilit ile kilitlediler.

“Bizim iznimiz olmadan açmayacaksınız!” diye emrettiler.

“Haydi, çabuk hazırlan!” diyerek ne giyeceğini ne yapacağını bilemeyip şaşkına dönen Mukan’ı iyice telaşlandırdılar.

“Şimdi ben ne diyeyim? Dilerim Tanrı tekrar görüşmeyi nasip etsin! Çocuklara iyi bak!” diyerek kolları arkasında bağlanıp asker görünümlülerin önüne düşen kocası gecenin karanlığında kaybolup gitti. “Halk düşmanı”, “Halk düşmanı” diyerek radyodan gece gündüz çığırtnaklık yaptıkları düşmanı Marguva kendi gözleriyle hiç görmemişti. İşittiğinde tüylerini diken diken eden, korku uyandıran bu düşmanın, Tanrı’nın sopasını yediğinde, kendi örtündüğü yorganının altından çıktığını gören hayretler içindeki Marguva birdenbire yere yığılıverdi. Eli ayağı buz kesti, vücudu kasılıp kaldı. Üç çocuk üçü birden feryat figan ediyordu. Evin içi ağıt yas... Marguva bunu duymuyordu.

Baygın olarak ne kadar yattığını bilmiyordu. Bir süre sonra ayıldığında ağlamaktan yorgun düşen küçük çocuklarının her birinin bir tarafa uyuyup kaldıklarını gördü. “Allahım, yavrularım benim!” diyerek Marguva güçlkle yerinden kalkmaya çalıştı. Birazcık kendine gelip onlara baktı ve bir süre olduğu yerde sessizce kaldı. “Bu talihsiz yavruların hâli şimdi ne olacak? Bundan sonra onlara hiçbir zaman kurtulamayacakları ‘halk düşmanının çocukları’ damgası

vurulacak. Kime gidip derdimi anlatacağım, kimden merhamet dileyeceğim?” Çocuklarının ahvalini düşünmek çok can acıtıcıydı. İcini büyük bir üzüntü kapladı, sanki bu acı İcini alev alev yakıyordu. Nereden geldiğini anlamadığı bir ürperti bütün vücudunu sardı, sanki etrafında soğuk bir rüzgâr esiyormuş gibi titremeye başladı.

Yerinden kalktı, üzüntü İcini alev alev kavuruyordu, ağlıyordu. Çocuklarını sırayla yerden kaldırıp yataklarına yatırdı, hıçkıra hıçkıra ağladı. Eli ayağı hiç tutmaz olmuştu. Bütün gücü kuvveti de sanki kocasıyla birlikte gitmişti. Çocuklarına bakıyor ağlıyor da ağlıyordu. O sıradaki ağlayıp feryat figan edişi, eğer Tanrı var ise kesinlikle Tanrı'ya ulaşmıştır diye düşündü. “Babalı yetim olmaları İcin bu çocukların ne günahı vardı? Mukan'ın suçu neydi?” diye ağlıyordu. Ama ağlamaya da takati kalmamıştı.

O dönemde Kaysar beş, Jiger üç yaşındaydı, Medet ise altı aylıktı henüz annesini emiyordu. Ağlayıp ağlayıp ne yapacağını bilemeyen Marguva'nın zihninin derinliğinde bunların artık yeryüzündeki anaları da, sığınacakları da kendisi olduğunu, kendisinden başka güveneceği hiç kimsenin kalmadığını anlatırcasına garip bir düşünce belirdi. Bu düşünce yavaş yavaş onu kendine getirdi, deminki çaresiz ruh halinden silkindi, ağlamayı bir kenara bıraktı. Ne yapmak gerektiğini, kimlerle haberleşip kimlere akıl danışacağını düşünmeye başladı. Marguva bu güne kadar ev işlerinin dışında başka hiçbir işe kafa yormamıştı. Dışarı işleri erkeğin sorumluluğundadır diye düşünmüştü daima. Bu sebeple o hayatta tamamen kocasına

sırtını dayamış olarak yaşıyordu. Şimdi ne yapmalıydı? Kocası döner mi dönmez mi? Ölü mü, diri mi? Kocası aklına geldiğinde az önceki güçlü ruh hâli birden bozuluverdi, yine içini teessür kapladı, morali bozuldu.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.